

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (אפריל 2020)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

יונתן שם-אור הציג את "תוכנית המאה" של הנשיא טראמפ בתור המשך היוזמות שצמחו מבחוץ - התוכניות שלא צלחו לחלק את הארץ לשני העמים: הצהרת בלפור, כתב המנדט, ועדת פיל, כ"ט בנובמבר, החלטה 242, מתווה קלינטון ומפת הדרכים. הכותב סיפק רקע היסטורי למאבק הלאומי יהודי וזה של ערביי הארץ. הוא גם התייחס להרצל ולרעיונותיו: הרצל "...דיבר מפורשות על מדיניות קולוניאלית" "...; ... היה אולי בעל חלומות, אבל כבן למשפחת בנקאים וסוחרים, היה לו גם חוש מעשי, יכולת ארגון ודחף קדחתני של נביא אחרי הארה עם אלוהים".¹

"כיוון חדש גימלאים" פורסמה היסטוריה מתומצתת של הרצל והאתרים בארץ שנקראו על שמו או שנוסדו לצורך הנצחתו: מרכז הרצל, יער חולדה ובית הרצל, העיר הרצליה.²

כתבה פרסומית על אודות חברת הנדל"ן "אזורים" הופיעה ב"זמן מבשרת". לצד הצלחותיה הרבות של החברה צוין כי "...במסגרת הפיתוח הסביבתי משקמת חברת אזורים גם את סביבת "שדרות הנשיאים", שדרת עצים אשר נטעו על ידי חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל והמנהיג הציוני דוד וולפסון...".³

לקראת חג הפסח שאל הרב אריה פינסקי כמה שאלות וסיפק להן תשובות מקוריות. כך, לשאלה "מדוע באה הקורונה" הזכיר בין יתר הסיבות את "...הרי לקראת הגאולה נשמות הערב-רב ישלטו על עם ישראל והם ינסו להיות המנהיגים כך שבמאתיים שנים האחרונות הגיעו מנדלסון הרפורמי מגרמניה המשכילים של רוסיה הציונית של הרצל כמעט כולה חילונית לגמרי ועוד עד בן-גוריון ויורשיו והגיע מצב עכשיו שהם דרשו חילולי שבת וגלוי עריות בפרהסיה...".⁴

לקראת חג הפסח הקדיש גול קולב כתבה להיסטוריה של היין הישראלי ולחשיבותו ההלכתית. לטענת הכותב, את תחילת פעילותו הציונית של הרצל ניתן להסביר בין היתר בכך שקיבל מאיש שדיבר איתו על קולוניות חדשות בארץ בקבוק יין במתנה מהיקב החדש שזרעו בישראל.⁵

¹ שם-אור, יונתן. תוכנית המאה. ליברל (2.4.2020), עמ' 69-75.

² בינשטוק, בלומה. בעקבות הרצל - חוזה המדינה. כיוון חדש גימלאים (2.4.2020), עמ' 18.

³ דיווח מעודד בימים טרופים. זמן מבשרת (2.4.2020), עמ' 26.

⁴ פינסקי, אריה. ארבע קושיות = מה השתנה. חדשות ביתר (5.4.2020), עמ' 21.

⁵ Kalev, Gol. Celebrating freedom through Israeli wine. *The Jerusalem Post - Passover* (8.4.2020), pp. 6-9.

עמיחי שיקלי כתב על יחסו של הרצל לחג הפסח. כשהיה בן שש קיבל הרצל מכות ממורה, כי לא ידע פרטים על יציאת מצרים. הסיפור של פסח עשה על הרצל רושם עז, אם כי המורה סיפר אותו ב"מילים יבשות". הרצל "תיקן את הטעות" כעבור 36 שנים, בתיאור חג הפסח בספרו "אלטנוילנד". בספר הוקדש פרק שלם למהלך הסדר שנערך בטבריה.⁶

על רקע הסגר בעקבות מגפת "הקורונה" ובתי כנסת סגורים בחג הפסח בארץ, כתב ג'קי לוי על האזכרה של חוזה המדינה בעיירת בירסק ב-1904. הטקס אירע למרות התנגדותו של הרב, שסגר את בית הכנסת במנעול, וזאת בעקבות נחישותו של גבאי ששבר את המנעול בפטיש.⁷

יורם דורי קרא להימנע מביטוי שנאת חינוס כלפי הציבור החרדי שהקשיב לקולות הרבנים שמתנגדים להגבלות "הקורונה". הכותב ציין שתי דוגמאות היסטוריות כאשר גדולי הדור כשלו בהבנת המציאות: "רבני המחאה" לתנועה הציונית ולהרצל; הבנה והפנמה מאוחרת מדי של גודל האסון של השואה.⁸

אוצרת ארכיון הרצל (שבמרכז הרצל בירושלים) פרסמה כתבה על ההיסטוריה של הצלת והבאת ארצה של ארכיון חוזה המדינה ושל ארכיון הציוני מאירופה. היא ציינה את מימדיה הגדולים של המורשת הכתובה העשירה שהשאיר הרצל ואת שמותיהם של אישים שהופקדו על שמירתה.⁹

בידיעות אחרונות ניתחו מאפייני ההורוסקופ של המזל שור - "עסוק במידי ובמעשי ומסמל את עולם החומר". בין האישים המפורסמים השייכים למזל זה צוינו: שייקספיר, שרלוט ברונטה, מארקס, פרויד, צ'ייקובסקי והרצל.¹⁰

לרגל חג העצמאות פורסמו במוסף השבת של "מקור ראשון" מספר כתבות הנוגעות בהגשמת החלום הציוני בתחומים שונים. שמואל פאוסט עמד על הצלחותיה של מדינת ישראל והזכיר את מאמציה ליצור "חברה למופת". הכותב ציין את הרעיונות בתחום שמקורם בתורה, אצל הוגים פילוסופיים, כלכליים וחברתיים ואלו הציונים שהגה הרצל.¹¹

על רקע "משבר הקורונה" ניתחה פרופ' אליז ברזיס את מאפייני "חברת המופת", כפי שהיא באה לידי ביטוי אצל הוגי דעות שונים ובכתביו של הרצל - "אלטנוילנד" ו"מדינת היהודים". לטענתה, המדינה חייבת להימנע מהתערבות יתר בתקופות שגרה ולפעול בנחרצות בתקופות חירום על מנת להקטין את מימדי האבטלה ואי-שוויון בין אזרחי ישראל.¹²

פרופ' יובל אלבשן שאל לגבי נחיצות האידיאולוגיה בחברה - לא זו המדכאת את האדם ומראה לו מה לעשות, אלא "...במובן של הצתת נשמתו מתוך חשיפתה לכוחות העצומים הטמונים בה...". בתחילת הכתבה הזכיר הכותב את המאפיינים הפילוסופיים וההיסטוריים של האידיאולוגיות ביהדות ובציונות, בהקשר לסוגיות

⁶ שיקלי, עמיחי. ליל הסדר של הרצל. *עולם קטן* (8.4.2020), עמ' 10.

⁷ לוי, ג'קי. פטיש לכל מנעול. *ישראל - היום! שישבת* (10.4.2020), עמ' 9.

⁸ דורי, יורם. לא מצורעים. *מעריב - המגזין* (16.4.2020), עמ' 3.

⁹ Berns, Suzanne. Recording journey to Jerusalem. *The Jerusalem Post - Int* (24.4.2020), pp. 22-23.

¹⁰ בנימיני, מרים. יצירה במזל שור. *ידיעות אחרונות - 7 ימים* (24.4.2020), עמ' 70.

¹¹ פאוסט, שמואל. אות המופת. *מקור ראשון - שבת* (24.4.2020), עמ' 8.

¹² ברזיס, אליס. "חברות זקוקות לשוויון" - אתגר ההזדמנות השווה. *מקור ראשון - שבת* (24.4.2020), עמ' 11.

האידיאליים, המוסר והערכים. לטענתו, הרצל כינה את הציונות אידיאל אין סופי, כשהוא מאמין ש"גם לאחר השגת ארצנו, ארץ ישראל לא תחדל מלהיות אידיאל".¹³

חגי סגל כתב על היחס הסקפטי של אמיל זולא כלפי העם היהודי וכלפי שאיפותיו הלאומיות. הכתבה התחילה בציון הסרט "קצין ומרגל" שצפה סגל - הסרט שדן במשפט דרייפוס "אשר הפך את הרצל לציוני".¹⁴

ד"ר יואל רפל פירט את ההיסטוריה של דגל ישראל ומרכיביו הסמליים, עבריים, יהודיים ואחרים. כמו כן, הוא ציין את הצעתו של הרצל לדגל המדינה - "שבעת הכוכבים" ופירט את החשיבות שייחס הרצל לדגל הלאום של העם בספרו "מדינת היהודים". "בחושו המדיני זיהה הרצל את הצורך ליצור דגל, סיסמה, שלאורם העם ילך ולמענם יהיה מוכן להיאבק כדי להשיג מדינה וזהות".¹⁵

לרגל ציון 100 שנה כתב דרור אידר על ועדת סן-רמו. לטענת הכותב, האירוע היה חשוב מזה של "הצהרת בלפור", כאשר לראשונה תמכו נציגי האומות המנצחות במלח"ע בשאיפות העם היהודי. במקום הרצל המנוח נוכח בוועידה יורשו - חיים וויצמן. על סמך ספרו של בנציון נתניהו ("חמשת אבות הציונות") ציין הכותב "... כיצד פעל הרצל בעיקר לשם השגת הכרה מצד האומות על זכות העם היהודי על ארצו. לולא פעילותו, היו נותרים ישובי העליות הראשונה והשנייה קולוניות בלבד ולא ישובים של מדינה בדרך..."¹⁶.

פרופ' אריה אלדד התבטא נגד מכחישי שואה ונגד היהודים היושבים בגולה שתומכים בהם. בהקשר הזה הזכיר הכותב את הרצל ש"קבע כי לא האנטישמיות היא המחלה שממנה סובל העם היהודי, אלא הגלות... ותרופת המחלה הזאת, הגלות, היא שיבת ציון. רבים מאוד - חרדים וקומוניסטים ומתבוללים - נלחמו בהרצל ובציונות. ורבים מאלו שסירבו ליטול את התרופה שרשם לנו ד"ר הרצל - הושמדו".¹⁷

בידיעות אחרונות פורסמו מספר חידות, כאשר דמותו של הרצל שימשה אחד הרמזים.¹⁸

ערן בר-טל ציין בקצרה את התורמים הבולטים ליצירת כלכלת ישראל, כגון פנחס רוטנברג, משפחת מולר, זוגלובק, שטראוס ואתא. בין היתר הזכיר הכותב את "אוצר ההתיישבות היהודים" (אוה"ה) - הגוף שהוקם בקונגרס הראשון שיזם הרצל - ושיסד את בנק אנגלו-פלשתינה (כיום הבנק הלאומי).¹⁹

¹³ אלבשן, יובל. סימני שאלה ולא סימני קריאה - אתגר השיח הציבורי. *מקור ראשון* - שבת (24.4.2020), עמ' 13.

¹⁴ סגל, חגי. שי ליום עצמאות. *מקור ראשון* - יומן (24.4.2020), עמ' 2.

¹⁵ רפל, יואל. "לבן הוא זיו הכהונה וכחולים זוהרי רקיע". *מקור ראשון* - שבת (24.4.2020), עמ' 4,6.

¹⁶ אידר, דרור. אמנת החירות של העם היהודי. *ישראל היום!* - השבוע (24.4.2020), עמ' 17,26.

¹⁷ אלדד, אריה. חיים בהכחשה. *מעריב-סוף שבוע* (24.4.2020), עמ' 22.

¹⁸ עצמאות יהודית. *ידיעות אחרונות* - לא זזים מהבית (28.4.2020), עמ' 13.

¹⁹ בר-טל, ערן. מפעל, חיים: סיפורה של הכלכלה הישראלית. *ישראל היום!* - השבוע (28.4.2020), עמ' 34.